

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

**Čo sú ľudské práva? Vedeli by ste ich opísať?
Od kedy sa ľudia o svoje práva zaujímajú?
Platia ľudské práva pre všetkých ľudí rovnako?**

kampaň „každý iný - všetci rovní“

čo to znamená?

Kampaň „Každý iný – všetci rovní“ prebiehala v rokoch 2006 – 2007 a bola zameraná na podporu rôznorodosti, ľudských práv a participáciu (účasť mladých ľudí na živote obce, regiónu). Iniciovaná bola Radou Európy, ktorá od svojho vzniku presadzuje hodnoty, ktoré by mali byť súčasťou každej európskej demokratickej krajiny.

o čom je slogan kampane?

Slogan nám naznačuje, že ľudia sú rôzni – v tom, ako vyzerajú, ako sa obliekajú, aká je ich viera. Nezávisle na tom, že sme každý iný, mali by sme mať všetci rovnaké práva. Ak sa vám to zdá absolútne prirodzené a myslíte si, že u nás sú si všetci rovní, verte, že v každej európskej krajine existujú v tejto oblasti menšie či väčšie problémy. Ved' povedzme, že by ste boli prisťahovalcom - černochoom a prechádzali by ste sa v noci po ulici. Nebáli by ste sa aspoň trochu? Viete, že v niektorých regiónoch Európy sa homosexuálne orientovaní ľudia nemôžu bozkávať na verejných priestranstvách bez strachu z obťažovania? Ak by ste boli telesne postihnutí, v niektorých krajinách Európy nemáte veľa šancí žiť plnohodnotný život.

komu bola kampaň určená?

Kampaň bola zameraná predovšetkým na mladých ľudí v 49 európskych krajinách, ktoré pristúpili k Európskemu kultúrnemu dohovoru. Na Slovensku sa kampaň začala 1. septembra 2006. Jej súčasťou bolo množstvo aktivít, či už veľkých celonárodných alebo menších, prebiehajúcich na regionálnej alebo miestnej úrovni. Súťaže, koncerty, tvorba letákov, materiálov (napríklad aj takých, ako je tento), to všetko počas kampane prispievalo k tomu, aby si mladí ľudia uvedomili, že ešte ani zďaleka neplatí, že sme si všetci rovní. A že byť aktívny a zaujímať sa o ľudské práva, iné kultúry a o to, ako byť aktívny v rámci obce, nemusí byť až také nudné a otravné ako sa zdá.

tri piliere kampane

Kampaň Každý iný – všetci rovní sa niesla v duchu troch hlavných tém: ľudské práva, kultúrna rozmanitosť a participácia. Každá z nich mala v kampani svoje špecifické miesto. A týmito témam sa ďalej venuje aj náš materiál, ktorý vám pomôže ozrejmiť mnohé aspekty ochrany ľudských práv a slobôd.

ľudské práva

Často si myslíme, že sa u nás ľudské práva neporušujú. Opak je však niekedy pravdou. Tento materiál nám má pomôcť pochopiť, aké sú naše práva, ako rozpoznať ich porušovanie a ako sa pričiniť o ich dodržiavanie.

kultúrna rozmanitosť

V Európe je rozmanitosť kultúr jednou z dôležitých tém. V každej európskej krajine žijú ľudia rôznych národností a tiež cudzinci z rôznych krajín. Slovensko je členom Európskej únie a v súčasnosti už aj miestom pobytu mnohých ľudí s odlišnou národnosťou, vierou či farbou pleti. Dvadsať percent obyvateľov Slovenska patrí k niektorej z národnostných menšín. (In)Tolerancia k menšinám patrí na Slovensku k najpreberanejším témam súčasnosti. Ale nielen iná národnosť, či sexuálna orientácia sú často terčom odmietania. Diskrimináciu zažívajú aj starší ľudia a ženy.

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

participácia

Toto ťažko znejúce slovo vyjadruje mieru aktivity a činnosti (v našom prípade) mladých ľudí, ktorú vykonávajú dobrovoľne v prospech ostatných členov svojej komunity v obci alebo regióne. Aj dnes je len málo mladých ľudí členmi rôznych mládežníckych organizácií, dobrovoľníkmi či aktivistami v neziskovej sfére. Je však viacero spôsobov a možností ako vyjadriť svoj postoj a názor na to, čo sa deje okolo nás. Aj o tom bola kampaň Každý iný – všetci rovní, a my si túto tému bližšie opíšeme v kapitole 08.

ako sa na tieto otázky pozerajú mladí ľudia na Slovensku?

Pred samotným začiatkom kampane bol zrealizovaný výskum medzi mladými ľuďmi, zabezpečovalo ho Centrum pre výskum etnicity a kultúry. Cieľom výskumu bolo dozvedieť sa niečo o názoroch mládeže na spomínané tri témy.

Zistilo sa, že mladí ľudia majú pomerne málo informácií o tom, aké organizácie na Slovensku a vo svete fungujú na ochranu ľudských práv a pomoc ľuďom, ktorých práva nie sú dodržiavané. A čo Ty? Vieš odpovedať na otázku, ktorá organizácia sa v našom štáte zaoberá ľudskými právami, a ktoré to sú?

Výskum poukázal aj na to, že mladí ľudia vo veľkej miere nie sú členmi žiadnych mládežníckych a iných organizácií, a v mnohých prípadoch sa ani nezúčastňujú aktivít realizovaných týmito organizáciami.

V oblasti rozmanitosti výskum ukázal, že mnohí mladí ľudia žijú so silnými predsudkami voči skupinám obyvateľstva, ktoré sú odlišné. Jedným z výsledkov výskumu je, že mladí ľudia si pomerne dobre uvedomujú, že napríklad Rómovia sú na Slovensku znevýhodnenou a diskriminovanou skupinou obyvateľstva. Mnohí, ktorí žijú v bezprostrednom okolí Rómov, boli niekedy svedkami porušovania ľudských práv. Napriek tomu sú postoje mladých ľudí k Rómom veľmi negatívne a založené na predsudkoch. Vzťahy medzi mladými Rómami a inými mladými ľuďmi hodnotia väčšinou ako zlé.

Predsudky naďalej pretrvávajú aj voči ľuďom s odlišnou sexuálnou orientáciou alebo voči utečencom. A pritom je to nad slnko jasnejšie: ak mám ja rád vanilkovú zmrzlinu, prečo by mi malo vadiť, že môj sused má rad kakaovú? Ublíži je tým niekomu, že má inú farbu alebo je vyrobená z iných prísad? A keď existujú obidve alebo stovky druhov zmrzlín, asi to má svoj dôvod. Veď o to je život pestrejší a menej nudný. Čo Ty na to? Poznáš odpoveď, prečo by všetci Rómovia mali byť zlí, alebo prečo si často myslíme, že starí ľudia by už nemali pracovať? Alebo Ti vadí, keď sa na ulici chytia za ruky

dva ja chalani, alebo má byť v Tvojej obci postavený utečenecký tábor? PREČO?

Často nemáme jasnú odpoveď. Aby sme vám niektoré z týchto oblastí a vašich pocitov vysvetlili, počte s nami na cestu, ktorá nás prevedie niekoľkými stretnutiami, v závere ktorých si položíme rovnaké otázky.

kampaň „každý iný - všetci rovní“

Informačné Centrum Mladých
www.icm.sk

01

ľudské práva

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

Čo sú ľudské práva? Vedeli by ste ich opísať?
Od kedy sa ľudia o svoje práva zaujímajú?
Platia ľudské práva pre všetkých ľudí rovnako?

história ľudských práv

čo sú ľudské práva?

Ľudské práva sú súhrnom morálnych pravidiel, ktoré ochraňujú náš život a naše slobodné rozhodovanie. Kto ich určil? A prečo práve isté práva sú považované za ľudské práva? Odpovede na tieto otázky nie sú jednoduché. Každý z nás cíti, že má určité nedotknuteľné práva - právo na život, právo na spravodlivé zaobchádzanie.

Ľudské práva ochraňujú ľudskosť každého z nás a pomáhajú nám žiť dôstojne. A z hľadiska dôstojnosti patria ľudské práva každému bez rozdielu. Všetci ľudia sú si v otázke ľudských práv rovní. Aj prezidenti, aj zločinci, aj profesori, aj deti, aj predavači, aj bezdomovci. Tento materiál nás spoločne prevedie históriou našich práv a vysvetlí, odkiaľ sa vzali a ako za ne bojovať.

ako to začalo?

Mnohé civilizácie a kultúry sa už vo svojich začiatkoch začali zaujímať o to, že každý má určité univerzálne práva. Ľudia si určovali, čo je správne a čo nie, ako sa k sebe správať a tak vytvárali základy morálnych kódexov. Najstaršie dôkazy o istých právach, ktoré boli ľuďom priznané máme z najstarších písomných dokladov. Patrí k nim Chamurappiho zákonník, ktorý platil v Babylónii na území dnešného Iraku asi pred 2 000 r. pred Kr. Konkrétna zmienka o právach sa týkala toho, že silní nemôžu utláčať slabých.

ako to pokračovalo?

Ešte zo staroveku sa zachovali dôkazy o existencii určitých práv v starom Egypte a Perzii. V Európe sme zaznamenali prvé doložené pokusy o zakotvenie práv v rámci Veľkej charty slobôd. Táto listina je známa ako Magna Charta a vznikla v Anglicku v roku 1215. Bola iniciatívou anglickej šľachty a donútila vtedajšieho kráľa dodržiavať zákony. Kráľ Ján I. si z nej veľký problém nerobil a nedodržiaval ju, ale aj napriek tomu je tento dokument známy ako ten, ktorý uvádza princípy spravodlivého súdu či rovnosti pred zákonom.

Anglický parlament sa postaral aj o ďalší prelomový dátum v histórii ľudských práv. V roku 1689 prijal zákon, ktorý dostal názov „Prehlásenie práv“ („Bill of rights“). Na jeho základe kráľ už nemohol svojvoľne rušiť zákony bez súhlasu parlamentu. Tento zákon vyjadroval slobodu prejavu v parlamente.

V roku 1789 vznikla po zvrhnutí monarchie Francúzska republika. V tomto čase sa uzákonilo aj tzv. Prehlásenie práv človeka a občana. Dôležitou súčasťou tohto prehlásenia bolo zakotvenie práv človeka na slobodu, súkromné vlastníctvo, bezpečnosť a právo brániť sa útlaku.

Aj na opačnej strane sveta, v Spojených štátoch amerických sa v tomto období formovali základné práva. V roku 1776 bolo prijaté Prehlásenie nezávislosti Spojených štátov a v ňom boli zaručené základné slobody, ktoré sa inšpirovali práve Prehlásením práv človeka a občana pochádzajúceho z Francúzska.

19. a 20. storočie

Napriek tomu, že do 19. storočia boli uzákonené rôzne dokumenty zaručujúce ľudské práva, ešte aj v tomto období existovalo otroctvo, detská práca alebo ľudia pracovali v krutých podmienkach. Dve krajiny, ktoré sme už spomínali, sa na prelome 18. a 19. storočia spojili a tak dostala základ prvá medzinárodná dohoda v oblasti ľudských práv. Obidve krajiny sa dohodli, že budú spolupracovať pri potláčaní otroctva. Táto zmluva dostala meno „Parížska zmluva“.

Okrem Paríža sa ešte jedno mesto môže pochváliť tým, že v ňom boli podpísané zmluvy ohľadne ľudských práv. Tým mestom je švajčiarska Ženeva. Ženevské zmluvy podpísané v roku 1864 a 1929 určovali pravidlá, ako sa malo zaobchádzať s chorými a ranenými vojakmi počas vojnových konfliktov.

Dôležitým medzníkom vo vývoji ľudských práv je dátum 26. jún 1945. Vtedy podpísali Chartu Spojených národov, ktorej cieľom bolo uchrániť budúce generácie od hrôz vojny. Následne pár rokov na to, 10. decembra 1948 Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov prijalo Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, ktorá je základným dokumentom v tejto oblasti dodnes. O jej obsahu sa viac dozvieme neskôr.

Okrem Všeobecnej deklarácie ľudských práv existujú vo svete aj ďalšie dokumenty, ktoré podpísali jednotlivé štáty. Väčšinou ide o zmluvy alebo paky, ktoré boli dohodnuté medzi krajinami, ktoré sú si kultúrne alebo geograficky blízke. Tak napríklad existuje Africká charta o ľudských právach či Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Tento európsky dokument bol podpísaný všetkými členskými krajinami Rady Európy v roku 1950 a do platnosti vstúpil v septembri 1953. Jeho dodržiavanie sleduje Európsky súd pre ľudské práva.

čo je Rada Európy?

Rada Európy je medzivládna organizácia, ktorá má 47 členských štátov a jej cieľmi sú:

- ochraňovať ľudské práva, pluralitnú demokraciu a právny štát,
- prispievať k uvedomovaniu si európskej kultúrnej identity a rozmanitosti a pomáhať ich rozvoju,
- hľadať spoločné riešenia problémov, ktorým čelí európska spoločnosť: diskriminácia menšín, xenofóbia, neznášanlivosť,
- upevňovať demokratickú stabilitu v Európe podporovaním politických, legislatívnych a ústavných reforiem.

Rada Európy pracuje v týchto oblastiach: ľudské práva, médiá, právna spolupráca, sociálna súdržnosť, zdravotníctvo, školstvo, kultúra, dedičstvo, šport, mládež, miestna demokracia a cezhraničná spolupráca, životné prostredie a regionálne plánovanie.

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

Čo sú ľudské práva? Vedeli by ste ich opísať?
Od kedy sa ľudia o svoje práva zaujímajú?
Platia ľudské práva pre všetkých ľudí rovnako?

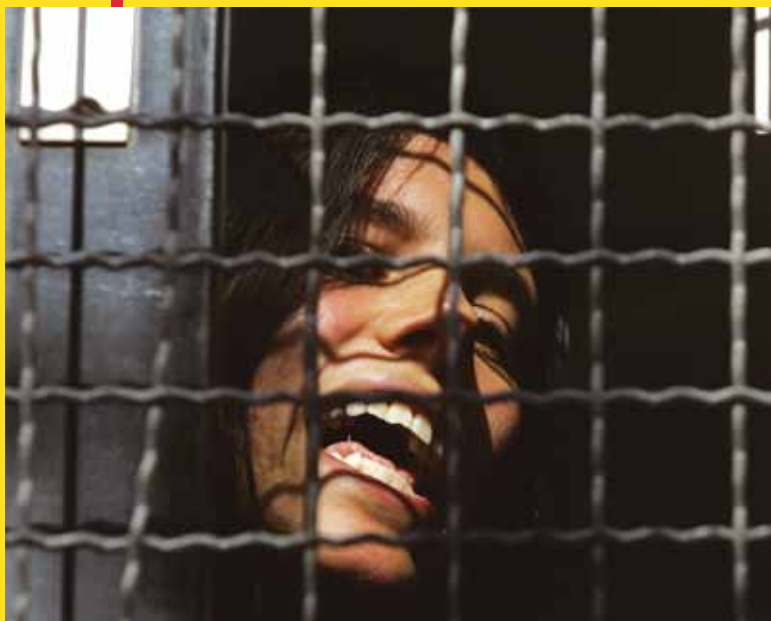
prečo takáto deklarácia?

Ľudské práva náležia všetkým ľuďom na našej planéte. Nie v každej krajine je však prístup k ich dodržiavaniu rovnaký. Štáty zoskupené v Organizácii spojených národov (OSN) sa dohodli na definícii základných práv a zhrnuli ich do tzv. Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Stalo sa tak 10. decembra 1948. Nie je náhodou, že táto deklarácia vznikla po druhej svetovej vojne, v ktorej boli pošliapané najzákladnejšie práva človeka na život. Deklarácia podpísaná štátmi OSN bola nezáväzným dokumentom. Napriek tomu dnes je najuznávanejším materiálom v oblasti ľudských práv a považuje sa za právne vymáhateľnú na základe medzinárodného práva.

čím sa deklarácia zaoberá?

Všeobecná deklarácia ľudských práv je súhrnom základných práv a slobôd, ktorých dodržiavanie sa považuje za základ dôstojného života každého z nás. Deklarácia garantuje práva občianske, politické, sociálne, kultúrne a tiež ekonomické. Skladá sa z preambuly a z tridsiatich článkov.

čo sa zmenilo vo svete prijatím deklarácie?

Mnohí argumentujú, že Všeobecná deklarácia ľudských práv je preceňovaná, že aj tak sa vo svete ľudské práva denne porušujú a tí, ktorí tak robia, neberú na deklaráciu ohľad. Áno, naozaj dnes vo svete sú ľudské práva stále porušované. Ale pozrime sa aj na to, aký pokrok sa dosiahol odvtedy, čo je prijatá deklarácia. Veď v roku 1948 ešte existovali krajiny, v ktorých nemali ženy volebné právo, trest smrti sa uplatňoval vo viacerých krajinách ako je tomu dnes, existovali prísne rasistické diktatúry. Dnes je situácia v medzinárodnej politike taká, že ak chce nejaký štát, aby bol medzinárodne uznávaný, musí brať aspoň čiastočne ohľad aj na to, ako dodržiava ľudské práva svojich občanov. Inak sa vystavuje odmietnutiu alebo izolácii. Tak je to dnes v Bielorusku, či na Kube. Hoci je veľa problémov, ktorým sa treba venovať, za ostatných 50 rokov došlo k obrovskému pokroku.

aké sú konkrétne práva obsiahnuté v deklarácii?

- Článok 1 Právo na rovnosť
- Článok 2 Zákaz diskriminácie
- Článok 3 Právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť
- Článok 4 Zákaz otroctva
- Článok 5 Zákaz mučenia a ponižujúceho zaobchádzania
- Článok 6 Právo na uznanie právnej osobnosti
- Článok 7 Právo na rovnosť pred zákonom
- Článok 8 Právo na súdnu ochranu
- Článok 9 Zákaz svojvoľného zatýkania alebo vyhostenia
- Článok 10 Právo na spravodlivé verejné vypočutie súdom
- Článok 11 Záruka prezumpcie neviny
- Článok 12 Zákaz zasahovania do súkromia, rodiny, domova a korešpondencie
- Článok 13 Právo na voľný pohyb vnútri štátu a na jeho slobodné opustenie
- Článok 14 Právo na získanie azylu v iných krajinách z dôvodov prenasledovania
- Článok 15 Právo na štátnu príslušnosť a na jej zmenu
- Článok 16 Právo uzavrieť sobáš a založiť rodinu
- Článok 17 Právo vlastníť majetok
- Článok 18 Sloboda viery a náboženstva
- Článok 19 Sloboda presvedčenia a právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie
- Článok 20 Sloboda pokojného zhromažďovania a združovania
- Článok 21 Právo účastiť sa na vláde a právo na slobodné voľby
- Článok 22 Právo na sociálne zabezpečenie
- Článok 23 Právo na primeranú prácu a na členstvo v odboroch
- Článok 24 Právo na odpočinok a na zotavenie
- Článok 25 Právo na primeranú životnú úroveň
- Článok 26 Právo na vzdelanie
- Článok 27 Právo zúčastňovať sa kultúrneho života spoločnosti
- Článok 28 Právo na spoločenský poriadok, v ktorom môžu byť práva a slobody z tejto deklarácie plne uskutočnené
- Článok 29 Povinnosti voči spoločnosti nevyhnutné k slobodnému a plnému rozvoju
- Článok 30 Zákaz potlačovania hore uvedených práv ktorýmkoľvek štátom alebo osobou

Text uvedený vyššie je len stručným obsahom jednotlivých článkov. Úplné znenie deklarácie spolu s preambulou je možné nájsť na internetovej stránke Slovenského národného strediska pre ľudské práva, www.snslp.sk alebo v publikácii KOMPAS.

Ľudské práva

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

Čo sú ľudské práva? Vedeli by ste ich opísať?
Od kedy sa ľudia o svoje práva zaujímajú?
Platia ľudské práva pre všetkých ľudí rovnako?

Ľudské práva v praxi

viete, aké máte práva?

Práva a slobody uvedené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv sú základným súborom toho, na čo má každý človek na tejto planéte nárok. Avšak sú aj iné definície práv, existuje množstvo ďalších dokumentov, vyhlásení, ktoré sa zaoberajú právami človeka v rôznych oblastiach. Je ťažké sa vyznať v spleti rôznych materiálov a navyše, bežne sa s nimi nestretávame. Ale poznať to, na čo máme nárok, je dôležitým predpokladom toho, že svoje práva budeme vedieť aj využiť a hlásiť sa o ne.

ako sa ešte práva delia

Práva prvej generácie

Tieto práva sa nazývajú aj právami občianskymi a politickými a vychádzajú z dokumentov, ktoré sme si popísali počas prvého stretnutia. Ide o najzákladnejšie ľudské práva, ako sú:

právo na rovnosť a slobodu, sloboda prejavu a náboženstva, právo na život, právo na prezumpciu neviny, právo pred svojvoľným zatknutím a mučením, volebné právo, sloboda zhromažďovania, právo na informácie.

Práva druhej generácie

Tieto práva sa dotýkajú životných potrieb ľudí. Ide o práva, ktoré zdôrazňujú rovnosť medzi ľuďmi, rovnaké príležitosti v oblasti služieb, príležitostí. Ich súbor sa vyvinul potom, ako ľudia zistili, že na dôstojný a spokojný život nestačí dodržiavať len práva prvej generácie. Tak vznikli sociálne práva (napr. právo založiť si rodinu, právo na zdravotnú starostlivosť, právo na súkromie). Patrí sem aj súbor ekonomických a kultúrnych práv, napríklad právo na prácu či právo na vzdelanie, právo na ochranu svojho jazyka, menšinovej kultúry a pod.

Práva tretej generácie

To je najnovšia séria práv, ktoré vychádzajú najmä z myšlienky solidarity medzi ľuďmi. Práva tejto generácie sú teda nárokmi komunít alebo národov. Radíme sem napríklad právo na mier, právo na zdravé životné prostredie, právo na humanitárnu pomoc.

niektoré ďalšie dôležité dokumenty a práva, ktoré sa nás týkajú

My na Slovensku máme v oblasti ľudských práv takpovediac šťastie, keďže sa nachádzame v Európe. Pretože v Európe je v platnosti množstvo dohôd a deklarácií, ktoré nám zaručujú nielen nároky na určité práva, ale tiež máme možnosť obrátiť sa na nadnárodné inštitúcie, ak si myslíme, že náš vlastný štát nám naše právo odmieta uznať alebo ho nedodržiava.

Európsky dohovor o ľudských právach

Tento dokument je základným materiálom, ktorý bol uznaný všetkými členskými štátmi Rady Európy. (Ak chceš viac informácií o Rade Európy a o dohovore, nájdeš ich na internetových adresách www.coe.int alebo www.radaeuropy.sk). Dohovor obsahuje občianske a politické práva a na jeho dodržiavanie dohliada Európsky súd pre ľudské práva.

Ľudské práva

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

Európsky súd pre ľudské práva

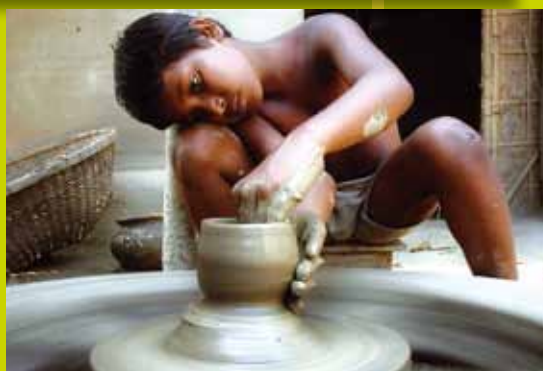
Táto inštitúcia sa nachádza vo Francúzsku, v meste Štrasburg. Ide o unikátnu organizáciu, na ktorú sa môže obrátiť ktokoľvek, kto si myslí, že jeho práva sú porušované jeho vlastnou krajinou. Na rozdiel od minulosti, súd sa dnes teší veľkej popularite a každý rok prijíma množstvo sťažností z rôznych členských krajín Rady Európy. Napríklad v roku 2005 prijal Európsky súd pre ľudské práva 478 sťažností občanov Slovenska (zdroj: internetová stránka Informačnej kancelárie Rady Európy na Slovensku).

Dohovor o právach dieťaťa

Dohovor o právach dieťaťa bol podpísaný 20. novembra 1989 v New Yorku pri príležitosti 30. výročia Deklarácie práv dieťaťa a 10. výročia Medzinárodného roku detí. Dokument má 54 článkov a tieto spresňujú, aké práva má každé dieťa a mladý človek do veku 18 rokov. Ide o veľmi špecifický dokument, ktorý je záväzný aj pre Slovenskú republiku. Dalo by sa povedať, že celý dohovor sa týka štyroch hlavných prierezových tém. Prvou je princíp presadzovania nediskriminácie, ďalej presadzovanie čo najlepšieho záujmu dieťaťa, právo na život a právo na vlastný názor. Spomenieme aspoň niektoré práva dieťaťa zakotvené v tomto dokumente:

- právo na meno a štátnu príslušnosť
- právo poznať svojich rodičov a právo na starostlivosť
- právo vyjadrovať svoje názory
- právo na vzdelanie
- právo na odpočinok a voľný čas

Úplné znenie dohovoru je možné nájsť na internetovej stránke Slovenského národného strediska pre ľudské práva (www.snspl.sk) alebo v publikácii KOMPAS ako prílohu.

Ľudské práva v praxi

byť aktívny v presadzovaní ľudských práv

To, že o ľudských právach niečo vieme nestačí. Denne sa okolo nás stávajú prípady, kedy niektoré z práv sú našim priateľom, známym, spoluobčanom odopierané. Alebo sa porušujú v krajinách, ktoré sú nám blízke, či viac vzdialené. Mali by sme sa o tieto otázky zaujímať? Určite áno. To, že na Slovensku dochádza k porušovaniu základných práv možno menej ako v iných krajinách, má svoj dôvod. Je to preto, lebo všetky tieto práva pre nás vybojovali naši predkovia alebo aj mladšie generácie našich rodičov. Vybojovali ich tak, že boli aktívni. Zapájali sa do verejných aktivít. A to nemusí byť len revolúcia, či štátny prevrat. Aj my môžeme malými aktivitami prispieť k tomu, aby sme pomohli dobrej veci.

Môžeme sa stať členom niektorej z mimovládnych organizácií, ktoré robia aktivity upozorňujúce ostatných nielen na prípady porušovania ľudských práv, ale aj na iné problémy okolo nás. Alebo stačí so svojou partiou zistiť, kto si čo okolo nás, v našej obci alebo na škole myslí o nejakom spoločenskom probléme. Je to dobrý začiatok na to, aby sme ovplyvnili život okolo seba. Spýtajte sa vedúceho skupiny alebo učiteľa, čo všetko by sme mohli urobiť v našom okolí a ako začať.

Informačné centrum mladých www.icm.sk

Informačné Centrum Mladých
www.icm.sk

04

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

čo je kultúra?

Na túto otázku je nespočetne veľa odpovedí. Možno prvé, čo nám príde na um pri slove kultúra, je divadlo, spoločenské podujatia, kultúrne stránky novín, či umenie. My sa ale na kultúru pozrieme oveľa širšie. Budeme sa zaoberať tým, ako vnímame svet okolo seba, ako vnímame seba a čo si myslíme, že je v našej spoločnosti „normálne“. Kultúra je aj súbor hodnôt, podľa ktorých sa správame, a ktoré máme spoločné.

zuzana a jej prsteň

Ľudí hodnotíme podľa toho, aké máme skúsenosti, podľa toho, koho sme stretli, kto nás formoval, čo sme zažili. Skúsme malý príklad. Predstavte si tento príbeh: „Zuzana išla po ulici a vo výklade zbadala krásny prsteň. Hneď si spomenula na peniaze, ktoré má doma a rozbehla sa.“ Keď si premietnete tento príbeh, každý z nás si predstaví inú tvár Zuzany, inú ulicu, iný výklad a iný prsteň. Prečo? Pretože máme iné predstavy, máme za určitými slovami skryté v hlave určité obrazy. Tieto obrazy sa volajú stereotypy. Stereotypy nie sú len v tom, ako si čo predstavujeme, ale aj v tom, ako si domýšľame či dotvárame obrazy o udalostiach okolo seba. Keď si predstavíte Zuzanin príbeh ešte raz, skúste si odpovedať na otázku: Kde sa Zuzana rozbehla? Porovnajte si svoju odpoveď s ostatnými. Hovoríte, že väčšina sa zhodla na tom, že išla domov pre peniaze a potom si kúpiť prsteň? Ale ako to viete? Kde sa to píše? Áno, toto je stereotyp. A pritom môže byť všetko inak. A čo sa stane, ak si predstavíte Zuzanin príbeh po tretí raz ale namiesto slova „peniaze“ použijete slovo „revolver“?

sú stereotypy zlé?

Nie, to nechceme povedať. Stereotypy sú prirodzené, každý človek si ich vytvára. Pomáhajú nám dotvoriť si v mysli chýbajúcu informáciu. Bol niekto z vás v Austrálii? Nie? Ale aj tak si viete niečo predstaviť, keď sa povie slovo „Austrália“. Možno klokany, možno operu v Sydney, možno púšť, možno farebný autobus. To je ďalší príklad stereotypu. Na základe našich skúseností, poznatkov z rozprávania, médií si vytvárame predstavu aj o niečom, čo sme sami nevideli alebo nezažili.

prečo sa potom o stereotypoch rozprávame?

Pretože stereotypy často zjednodušujú realitu a stoja na začiatku netolerancie a odmietania iných kultúr, iných ľudí, všetkého, čo nie je v súlade s našou predstavou sveta. Stereotypy sa často vytvárajú o istej skupine ľudí a „hádžu všetkých do jedného vreca“. Ak sa takto stereotyp posunie z jednoduchého zovšeobecnenia do roviny, keď napríklad všetkých Nemcov považujeme za puntičkárske alebo všetkých Talianov za pohodové typy, už to nie je stereotyp ale predsudok.

a sú teda predsudky zlé?

Tu už takú jednoznačnú odpoveď ako pri stereotypoch nemáme. Predsudky sú zlé preto, lebo nám bránia pochopiť širšie súvislosti. Predsudok je hodnotenie ľudí bez toho aby sme ich poznali. Tvrdenie, že všetci Slováci sú pohostinní, je predsudok, pretože to nie je pravda. Po príklady nemusíme vôbec chodiť do zahraničia. Predsudky existujú voči mnohým skupinám ľudí z nášho okolia, ktorí sú navonok „iní“: Rómovia, gejovia a lesbičky, utečenci v táborech. Často ich hodnotíme slovami „oni sú takí“. Ale nie každý z nich „taký“ naozaj je.

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

od predsudkov je len krôčik k diskriminácii

Povrchný kontakt s členmi iných kultúr môže mať za následok ich odmietnutie. Reakciou na odmietnutie a predsudok môže byť diskriminácia, či rasizmus. Diskriminácia je vlastne predsudok uvedený do praxe. Toto slovo ste určite počuli a bežná odpoveď je, že u nás diskriminácia neexistuje. Sú však rôzne formy diskriminácie. Napríklad odmietnutie vstupu na diskotéku, nemožnosť získať rovnakú prácu, izolácia tých, ktorí sú „iní“, častejšia kontrola zo strany polície len preto, že niekto vyzerá odlišne a podobne.

čo je netolerancia a xenofóbia?

Prejavy netolerancie sú aj okolo nás. Stačí sa zamyslieť. Je to odmietanie iných prejavov, praktík alebo životného štýlu. Nestalo sa okolo vás, že sa ostatní na niekoho krivo pozerali len preto, že sa inak obliekal alebo mal iný účes? Zdá sa vám to príliš obyčajné, aby sme to nazvali netoleranciou? Je pravda, že termíny ako netolerancia, xenofóbia, predsudky či rasizmus sú naozaj silné slová. Ale skrývajú sa za nimi prejavy a činy, ktoré sú úplne bežné medzi ľuďmi.

Xenofóbia je strach zo všetkého čo je cudzie, často sa týka iných skupín obyvateľov - menších alebo aj strachu z cudzincov. Máme strach z niečoho cudzieho a keďže nevieme prekonať tento strach, to cudzie nikdy nespoznáme. A tak je to začarovaný kruh.

Najvyšším stupňom na ceste od stereotypov cez predsudky, netoleranciu, diskrimináciu a xenofóbiu je rasizmus. Je založený na presvedčení, že niektoré charakteristiky a vlastnosti sú normálne iba pre jednu ľudskú rasu. Napríklad, že belosi sú najschopnejší. Rasizmus teda hovorí o tom, že niektoré ľudské rasy sú nadradené iným. A tu je aj začiatok mnohých ukrutných násilností, či vojen. Aby sme sa nedostali do štádia „rasizmu“ my osobne, môžeme tomu zabrániť tak, že budeme preverovať všetky naše stereotypy. Aby sme celý proces zastavili ešte na začiatku.

ako sa dá tomuto všetkému zabrániť?

Kľúčom k postupnému uvedomeniu si vlastnej kultúry a kultúr okolo nás a ich poznaniu je otázka PREČO? Keď budeme vidieť niečo, čo sa nám zdá „iné“, skúsme nepoužiť hneď naše stereotypy ale skúsme sa pýtať, prečo to tak je. Na to aby sme to zistili, potrebujeme samozrejme komunikovať s tými, ktorí sú iní. Vzájomná komunikácia a porovnávanie sú jedinými prostriedkami pre uvedomenie, ako fungujú iné kultúry a svety okolo nás.

icm

Informačné Centrum Mladých
www.icm.sk

05

každý sme iný

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

Čo sú ľudské práva? Vedeli by ste ich opísať?
Od kedy sa ľudia o svoje práva zaujímajú?
Platia ľudské práva pre všetkých ľudí rovnako?

každý sme iný

aj my sme iní?

Dnes si uvedomujeme, že žijeme v spoločnosti ľudí s rôznym kultúrnym pozadím. No nie sú to len cudzinci v našom meste alebo ľudia, ktorí sú na prvý pohľad „iní“. My všetci sme rozdielni, každý z nás bol vychovaný v inej rodine, každý z nás dostal do vienka nejaké predpoklady. Nemôžeme za to, akí sa rodíme. To, akí sme, je súhra genetiky, výchovy a našich životných skúseností. Tak prečo na seba niekedy krivo pozeráme? Globalizácia a informačný vek spôsobujú, že máme lepší prístup k informáciám ako kedykoľvek predtým. Aj migrácia obyvateľstva je oveľa vyššia. A tak pravdepodobnosť, že sa stretne s niekým, kto patrí do inej kultúry alebo kultúrnej skupiny je tiež vyššia. Pozrime sa spoločne, ktoré skupiny obyvateľov na Slovensku sú všeobecne považované za „iné“.

ľudia s postihnutím

Existuje množstvo typov postihnutia. Telesné, zmyslové, duševné... Takéto postihnutie môže byť trvalé alebo dočasné. Odhaduje sa, že asi 10% ľudí na našej planéte trpí nejakým typom postihnutia. Hoci je to prekvapivé, títo ľudia sa stretávajú s rôznymi prekážkami. Nemôžu tak plnohodnotne využívať všetky výhody. Častým príkladom je vysoká miera nezamestnanosti medzi postihnutými, nízke mzdy v dôsledku nevyhovujúcej kvalifikácie, či fyzické bariéry, sociálne vylúčenie a predsudky, ktoré majú ostatní o tejto skupine ľudí. A čo by ľuďom s postihnutím pomohlo? Určite by privítali, keby sa mohli dostať bez problémov do kina, či obchodu. Pomohli by im upravené prostriedky verejnej dopravy, aby nemali problém s cestovaním za priateľmi alebo rodinou a aby neboli odkázaní na pomoc iných.

rómovia

Táto skupina obyvateľov našej krajiny pôvodne pochádza z Indie. Z dôvodu prenasledovania migrovali po rôznych krajinách a sťahovali sa z miesta na miesto. Dejiny Rómov sú však poznačené ich násilnou asimiláciou. Pretože boli na prvý pohľad iní, väčšina ľudí sa na nich pozerala ako na menejcenných občanov a snažila sa ich izolovať od ostatnej spoločnosti. Podobne ako Židia, boli aj Rómovia silno prenasledovaní počas druhej svetovej vojny nacistami. Aj počas komunistického režimu stáli na okraji spoločnosti a žiadne projekty na vzájomné porozumenie medzi väčšinovou spoločnosťou a Rómami sa nekonali. V mnohých krajinách boli Rómovia zotročení a dokonca v Rumunsku bolo ich otroctvo zakázané až v roku 1856! Diskriminácia Rómov a nenávisť voči nim je rozšírená v celej Európe, hoci bez reálneho základu. V mnohých krajinách, aj na Slovensku, sú Rómovia terčom násilných útokov. Z dôvodu separácie a nanúteného životného štýlu majú Rómovia často slabé vzdelanie na výkon profesií a veľakrát trpia nezamestnanosťou a sociálnym vylúčením.

pristáhovalci a utečenci

Možno ste počuli o prípade, kedy obyvatelia niektorých obcí na Slovensku protestovali proti výstavbe utečeneckého tábora v ich blízkosti. Čo ich k takejto reakcii vedie? Skúste odpovedať na túto otázku. Hoci obyvatelia obce nemôžu vedieť, akí ľudia do tábora prídu, majú napriek tomu strach z kriminality. Je to typický predsudok. Veď utečenci sú väčšinou obyčajní ľudia, ktorí utekajú pred prenasledovaním vo svojej vlastnej krajine. Je veľmi ťažké dostať sa cez hranice, preto títo ľudia často volia nezákonné spôsoby. Nelegálni pristáhovalci sú tiež často zamestnávaní „na čierno“, nelegálne. A keďže sú na území štátu väčšinou nelegálne, bývajú v zlých podmienkach a dostávajú za svoju prácu neprimerane nízky plat. Takto diskriminácia spôsobuje ich ďalšie vylúčenie zo spoločnosti.

každý sme iný

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

Ľudia s odlišnou sexuálnou orientáciou

Títo ľudia sa často v spoločnosti stretávajú s odmietaním. Toto odmietanie nazývame aj homofóbia. Hoci ľudia za svoju sexuálnu orientáciu nemôžu (nedá sa získať počas života a ani sa nemôžete rozhodnúť, že budete „od dnešného dňa gej alebo lesbička“), čelí táto skupina v mnohých krajinách diskriminácii, od urážok až po vraždy. V európskych krajinách je ich postavenie odlišné. V niektorých krajinách sú oveľa viac akceptovaní ako inde a tomu zodpovedajú aj zákony, týkajúce sa ich vzájomného spolužitia. V mnohých krajinách sa však ostatní pozerajú na gejov a lesbičky ako na chorých alebo neprirodzených.

Najviac sú ohrození diskrimináciou mladí ľudia s odlišnou sexuálnou orientáciou. Často majú problémy vyrovnáť sa sami so sebou, majú pocit viny a boja sa, že ostatní ich nebudú akceptovať. Často sú aj v konflikte s rodinou alebo priateľmi, v prípade, že sa nevedia vyrovnáť so situáciou. A navyše sa boja fyzických útokov a posmeškov zo strany spolužiakov. Takéto problémy miera často k vážnym psychickým problémom a depresiám. A to všetko preto, lebo sú trochu „iní“ ako väčšina.

Židia

Nenávisť voči Židom sa odborne volá aj „antisemitizmus“. Židia najviac trpeli a boli diskriminovaní počas druhej svetovej vojny, kedy ich zomrelo asi 6 miliónov. Holokaust, čo je termín pre genocídu Židov, si vyžiadal obrovské utrpenie ľudí, prenasledovaných kvôli svojmu pôvodu. Ani po druhej svetovej vojne sa situácia, hlavne v Sovietskom zväze a komunistických krajinách, nezmenila. Veľa Židov prišlo o svoj majetok či boli presídľovaní. Diskriminácia a nenávisť k nim pretrvávajú dodnes. Aj u nás občas počujeme o útokoch na židovské pomníky na cintorínoch a skupiny neonacistov hlásajú protizidovské heslá.

moslimovia

Hoci sa stále častejšie stretávame s ľuďmi, ktorí vyznávajú islam, keďže sú často aj vizuálne odlišní, sú terčom odmietania. Islam je náboženstvo, ktoré má v Európe veľa členov, je po kresťanstve druhé najrozšírenejšie. Nenávisť a odmietanie moslimov sa stalo častejším hlavne po útokoch v Spojených štátoch amerických v septembri 2001. Moslimovia na celom svete začali byť nelogicky spájaní s útokmi. Aj v tomto prípade spoľahlivo zapracovali stereotypy a predsudky. A všetkých Moslimov niektorí začali hádzať „do jedného vreca“. Islam je často spájaný s terorizmom. Islam, podobne ako kresťanstvo, však hovorí o solidarite a láske k blížnemu. Nálady proti islamu a moslimom sú podporované aj reálnou situáciou v krajinách, v ktorých je toto náboženstvo väčšinovo rozšírené, kde sa často porušujú ľudské práva. Problémom však nie je islam, ale to, že tieto krajiny sú jednoducho nedemokratické.

prečo sa to všetko deje?

Keď sa zamyslíme nad tým, čo sme sa doteraz o kultúre dozvedeli, prídeme k tomu, že diskriminácia a odmietanie ľudí je založené hlavne na tom, že sa od väčšiny niečím líšia. A stačí jedna zlá skúsenosť s jedným človekom patriacim do „inej“ komunity a už máme vytvorený stereotyp, ktorý môže prerásť do predsudku. Preto je dôležité, aby sme sa pozerali na svet okolo seba s otvorenými očami, aby sme sa zaujímali, o to, prečo sú ľudia iní a naučili sa posudzovať osoby a nie skupiny osôb.

každý sme iný

**k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í**

prečo sú niektorí cudzinci takí zvláštni?

Ak ste sa už niekedy stretli s niekým, kto pochádzal z inej krajiny, určite ste sa ho aj vy snažili niekde „zaradiť“. Možno či je sympatický, veľa alebo málo gestikuluje, má príjemný hlas, či je skúsený v nejakej oblasti, ktorá vás zaujíma. Ako sme si už povedali v predchádzajúcich stretnutiach, takéto skúsenosti nám vytvárajú stereotypy. A ak vám bol nejaký Portugalca či Portugalka sympatická, keď stretnete ďalšieho Portugalca, budete tak trochu očakávať, že bude podobný. Pri takýchto situáciách je potom veľmi ťažké uvedomiť si, že každý je iný, že každý vníma veci okolo seba rozdielne. Nemusí to mať ani žiadny súvis s tým, z akej kultúry človek pochádza. Pozrime sa na tomto stretnutí na to, ktoré prejavy „odlišnosti“ sú časté v súvislosti s ľuďmi z iných krajín ako je Slovensko. Ak sa stretneme s človekom, ktorý sa správa úplne odlišne ako my, má iné oblečenie (ktoré by ste si vy možno na seba nikdy nedali), ináč sa pozerá na svet, dochádza často ku konfliktu. Nemyslíme tým konflikt otvorený, nadávanie či fyzický útok. Jednoducho náš pohľad na svet je iný ako ostatných, pretože sme boli vychovávaní v odlišnej kultúre.

Slovensko je súčasťou Európskej únie a skôr či neskôr sa vám ľahko môže stať, že budete mať zrazu pred sebou spolužiaka alebo kolegu v práci, ktorý bude z inej krajiny. Pozrime sa teraz na také okolnosti, ktoré najčastejšie vplyvajú na to, že sa nám ľudia vidia „iní“, či „divní“. Nasledujúce vysvetlenie pochádza z príbehu od manželov Hall and Hall a my si ho zjednodušene priblížime.

jazyk

Jazyková bariéra stojí často na začiatku komunikácie. Hoci môžeme dnes spolu komunikovať oveľa ľahšie v angličtine, či inom svetovom jazyku, ani angličtina nie je vždy tá istá. Výslovnosť, či iné pochopenie slov môže zapríčiniť, že nerozumieme alebo nechápeme významu diskusie medzi nami a cudzincami. Často sa niektoré jazykové zvraty používajú v jednom jazyku, ale nedajú sa použiť univerzálne. Napríklad, ak na Slovensku poviete „Zlom väz“, je nám všetkým jasné, že niekomu želáme úspech. Ak si to preložíte a poviete v inej krajine po anglicky „Break the tie“, asi vám nielen, že nebudú rozumieť, ale ešte sa môžete stať terčom „divných pohľadov“. Pri komunikácii v cudzom jazyku preto musíme mať na mysli, že existujú rôzne frázy a spôsoby reči, ktoré nemusia byť totožné s našimi. Ak si to však uvedomíme, ľahšie pochopíme, prečo nás ten druhý nerozumie a budeme sa snažiť povedať veci inak.

čas

Skúste povedať svojim spolužiakom alebo kamarátom, aby vstali, zavreli oči a odpočítali jednu minútu. Keď ju odpočítajú, povedzte, nech si ticho sadnú. Budete prekvapení, že každý z nás má inú predstavu, čo je to jedna minúta. Sú na svete kultúry, v ktorých sa nám zdá, že ľudia majú na všetko čas a nič ich netrápi. A naopak v iných krajinách sa nám zdá, že čas dodržiavajú veľmi presne. Toto sú nebezpečné situácie, na základe ktorých si potom myslíme, že „všetci Nemci a Švajčiari sú dochvilní“, kým „všetci Taliani majú na všetko čas“. Nie je to tak. Pravdou je, že niektoré národy majú tendenciu vnímať čas pomalšie ako iné, a veľké percento ľudí v týchto národoch sa nám môže zdať podobné. Skutočnosť je však taká, že všade by sme našli medzi ľuďmi rozdiely. Ďalší dôkaz toho, že ľudí musíme posudzovať vo všetkom ako osobnosti a nie na základe toho, kam patria, do akej skupiny alebo k akému národu.

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

rýchle a pomalé vnímanie

Každý z nás tiež rôzne vníma informácie, ktoré okolo seba nachádza. Pre niektorých z nás je ľahšie uzatvoriť priateľstvo po dvoch stretnutiach. Sú však medzi nami aj takí, ktorým trvá oveľa dlhšie, kým si utvorí s niekým hlbší priateľský vzťah. V tomto sa všetci líšime, a tak znova, ak stretnete Španiela, u ktorého sa vám zdá, že sa kamarátite hneď od prvej chvíle, vedzte, že nie všetci Španieli sú takí. Je to znova vlastnosť, ktorá je individuálna. Možno stretnete viac Španielov a všetci sa vám budú zdať hneď priateľskí. Áno, je pravda, že niektoré kultúry sú náchylné k určitému správaniu a tak veľké množstvo Španielov je určite takých. Ale nie všetci. Ako to zistiť? Posúdiť človeka individuálne, nie podľa toho, akej je národnosti.

osobný priestor

Poznáte to určite sami. Niekedy je vám nepríjemné, keď sa na vás pri rozhovore niekto „tlačí“. Naopak, ak sa s niekým rozprávate a on sa k vám postaví na tri metre, zdá sa, že vám nevenuje dostatok pozornosti. Prečo je to tak? Pretože každý z nás má okolo seba bublinu, ktorá je „naša“, a do ktorej púšťame len ľudí nám blízkych. Preto ak s vami rozpráva niekto, kto má túto bublinu okolo seba menšiu a narazí do vašej, zdá sa vám to nepríjemné. A vôbec nemusí ísť len o cudzincov. Všimnite si to aj na sebe.

vysoké a nízke vnímanie

Toto zaujímavé slovné spojenie hovorí, koľko informácií potrebujeme, aby sme vedeli, o čom ten druhý rozpráva. Napríklad predstavte si manželský pár alebo brata so sestrou. Keďže už spolu žijú dlhší čas, častokrát im stačí malá veta a oni z nej pochopia nielen to, čo im ten človek hovorí, ale aj to ako sa cíti a čo tým chce naozaj povedať. Ale niektorí z nás potrebujú oveľa viac informácií k tomu, aby pochopili, ako sa cíti ten druhý človek. Sledujme tento príklad: Brat so sestrou sa rozprávajú a sestra povie: „Dnes máme na večeru zemiakovú“. Brat pochopí nielen to, čo bude na večeru ale aj to, že sestra bude mrzutá, pretože zemiakovú nemá rada. Ak sa ten istý rozhovor udeje medzi neznámymi ľuďmi, ten druhý pochopí len to, čo bude na večeru, nič viac. Aby pochopil, že je to niečo, čo nemáme radi, musíme mu to povedať. Preto je dôležité pri komunikácii s cudzincami a neznámymi ľuďmi, aby sme si uvedomili, že na to, aby nás pochopili, potrebujeme odovzdať väčšie množstvo informácií.

teritorialita

Tento výraz nám približuje, ako máme zorganizovaný priestor okolo seba. Ak sedíte v lavici v škole, automaticky považujete svoju stoličku alebo priestor na lavici za „svoj“ a nemáte radi, keď vám doň niekto vstupuje. Niektorí z nás majú okolo seba menší priestor, ktorí považujú za „svoj“ ako iní ľudia. Preto niektorému spolužiakovi bude vadiť, ak mu zoberiete stoličku alebo pero z lavice, kým iný sa s tým vie vyrovať ľahšie. Tak je to všade vo svete. Musíme si uvedomiť, že nie všetci vnímame svet okolo nás rovnako a máme iné predstavy o tom, čo okolo nás je „naše“.

Keď si prejdete všetkým, čo sme si tu predstavili a dáte si to dokopy, zistíte, že existuje množstvo kombinácií, ako ľudia pristupujú k času, priestoru, iným ľuďom okolo. Pamätajte na to, že každý z nás je vo všetkých týchto aspektoch iný. A hoci informácia, z ktorej krajiny človek je, nám môže napovedať, že je tam istý predpoklad ako sa bude daný človek správať, snažme sa zistiť aký je ten KONKRETNÝ človek, s ktorým sa rozprávam a zabudnime na to, z akej kultúry alebo krajiny pochádza.

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

Občanom sa človek nerodí, ale stáva sa ním postupne. Záujem o svoje okolie, mesto či obec je iba začiatok. Aké majú mladí ľudia v tejto oblasti možnosti a práva?

my v štáte

Ak sa vás niekto opýta na váš vzťah k vlastnému štátu, otázka sa môže zdať zvláštna alebo zbytočne provokatívna. Mnoho z nás má tendenciu byť hlavne kritický, hovoriť o veciach, ktoré nefungujú alebo o našich zlých skúsenostiach. Mnohým sa zdá, že možnosť ovplyvňovať to, čo sa v našej krajine deje, je minimálna. A väčšina z nás by určite povedala, že jediný spôsob, aký pozná na zmenu sú nové voľby.

my a naše okolie

A čo by ste povedali na to, keby vám niekto položil otázku, čo by ste chceli zmeniť vo vašej obci, na sídlisku, v paneláku alebo vo vašej štvrti? Tiež zvláštna otázka? Možno ani nie. Sme presvedčení, že by ste vedeli odpovedať. Možno vám chýba priestor, kde by ste sa ako mladí ľudia mohli stretávať. Možno nie ste spokojní s tým, ako sú otvorené obchody. Možno si viete predstaviť aj lepšie spojenie do mesta a z mesta, ak bývate na dedine a chcete za svojimi kamarátmi na návštevu. Možno sa vám nepáči ako vyzerá okolie vášho paneláku.

Čo sa dá s tým robiť? Sú dve možnosti. Dá sa s tým zmieriť a povedať si, že už to inak nebude a občas na situáciu zanadávať. Ale dá sa aj zobrať veci do vlastných rúk. Ako? Na to sa pozrieme v našich ďalších stretnutiach.

účasť na verejnom živote

Týmto termínom označujeme aktivity, ktoré ľudia vykonávajú v prospech svojej komunity alebo sa zapájajú do rozhodovania o veciach, ktoré sa ich týkajú. Po anglicky sa tento jav povie „participation“ - zapájanie a do slovenčiny sa tak dostalo nové slovo - participácia, čo znamená presne to isté.

Sú rôzne formy participácie. Asi tou najznámejšou je byť členom obecného zastupiteľstva a spolurozhodovať o tom, čo sa v obci alebo okolo nás v meste deje. Lenže dnes len málo mladých ľudí je naozaj aktívnych v mestských a obecných parlamentoch. Je to škoda, pretože aj to je spôsob, ako presadiť zmeny, ktoré by odrážali potreby mladých ľudí. Ale sú aj iné spôsoby. Veď nie každého musí baviť chodiť na oficiálne a formálne stretnutia všetkých poslancov. Spolurozhodovať o veciach okolo nás sa dá aj inak - aktívnou participáciou.

nechcem byť poslanec. ako sa dá ešte „participovať“?

Nie je ľahké predstaviť si, ako by sme mohli ovplyvniť to, že máme zanedbaný park v strede námestia, že zastávka autobusu nie je to najlepšie a „cool“ miesto na stretávanie mladých po večeroch.

Dôležitý je prvý krok - uvedomiť si, čo by sme chceli lepšie. A nepochybujeme, že každý z vás má v hlave minimálne dva nápady, čo by sa vo vašom okolí kde bývate, dalo zlepšiť. Potom je ešte potrebné prebrať svoje myšlienky s kamarátmi. Do tejto fázy sa už mnohí z nás nedostanú. Ale prečo sa namiesto o zážitkoch z celého dňa neporozprávať aj o tom, že „teda ale mohli by sme mať svoju vlastnú miestnosť na stretká“.

Potom už len treba vymyslieť plán, ako to spoločne zrealizovať. Existujú rôzne spôsoby, ako sa dá komunikovať s predstaviteľmi mesta či obce.

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

jeden za všetkých, všetci za jedného

V niektorých obciach alebo na sídliskách vždy existuje človek, ktorému nerobí problém viesť otvorený dialóg so starostom alebo poslancom. Je to buď niekto, kto má na starosti mládežnícky klub (ak taký máte), alebo niekto z rodičov, čo má blízky vzťah k mládeži. Možno niektorí z vašich rodičov je poslancom na obecnom či mestskom úrade. Aj to je cesta ako začať obhajovať svoje záujmy. Ak sa vám podarí nakloniť ľudí vo vašej obci a podarí sa vám ich zaujať svojim problémom, ani netušíte, čo všetko sa z toho môže vyvinúť... Tu je pár príkladov, ako to funguje v niektorých dedinách a mestách.

obecná rada mládeže

Nie je to často žiadna formálna inštitúcia, ktorej by sa bolo treba báť. Ide o starostu a zástupcov mladých ľudí. Mladí ľudia si vo svojej partii sami vyberú, kto ich bude zastupovať a prejednávať so starostom všetko, čo súvisí so životom mladých.

fórum

V niektorých mestách a obciach existuje širšia skupina ľudí, kde okrem starostu a mladých ľudí sú aj zástupcovia organizácií, ktoré majú niečo do činenia s mládežou a jej životom. Ide väčšinou o Informačné centrum mladých, Centrum voľného času alebo nejakú mimovládnu organizáciu. Takéto fóra existujú hlavne v mestách, kde sídlia spomínané inštitúcie.

mladý parlament

Je to zoskupenie mladých ľudí z obce alebo mesta, ktoré zasadá pravidelne na obecnom úrade a vyjadruje sa ku všetkým nariadeniam vydaných v obci alebo meste. Mladý parlament môže fungovať aj v malej obci, kde sú jeho členovia vyberaní samotnými mladými ľuďmi, alebo často funguje aj v mestách, kde zvyčajne ide o mladých delegovaných školami.

ako začať?

Zdá sa vám to všetko nereálne? Je pravda, že dopracovať sa k fungujúcemu mladému parlamentu nie je jednoduché. Ale nie je to ani podmienka. Dôležité je, aby ste vedeli definovať, čo chcete zmeniť a aby ste našli okolo seba ľudí, s ktorými to dokázate. Nie je dôležité, aké máte v škole známky a ako trávite voľný čas. Dôležité je chcieť niečo zmeniť.

Bojíte sa, že vás nikto nebude počúvať? Mladí ľudia často používajú tento argument. Ale viete, že máte aj iný, opačný argument? Na základe viacerých oficiálnych dokumentov, ktoré platia na Slovensku a v celej Európskej únii, sú obecné zastupiteľstvá, starostovia, poslanci a iní, ktorých sa život mládeže dotýka, **POVINNÍ** komunikovať s mladými ľuďmi a hľadať s nimi riešenia. Isteže, aj starosta môže povedať, že najprv musí zrekonštruovať kultúrny dom a potom sa bude zaoberať mládežou. Otázne je, či po zrekonštruovaní kultúrneho domu bude mať kto a prečo doň chodiť. A ak ľudia žijúci okolo nás pochopia, že sa chceme vyjadriť k tomu, čo sa okolo nás deje, po prvých malých krokoch prídu kroky väčšie.

Stále neveríte? Potom zájdite alebo zavolajte do najbližšieho Informačného centra mladých (píše sa o nich v poslednom liste) a spýtajte sa na príklady, kde to už funguje. Budete prekvapení, čo obyčajní a vám podobní mladí ľudia už dokázali!

icm

Informačné Centrum Mladých
www.icm.sk

k a ž d ý i n ý
v š e t c i r o v n í

V škole trávime veľa času.
Škola nie je len o učení, ale môže by aj
„škoolou demokracie“.

my v škole

Začať meniť svoje okolie podľa našich predstáv je ťažké, ale ide to. To, ako začať v mieste kde bývame, v našej obci či meste, sme si povedali v predchádzajúcom stretnutí. Ale čo v škole? Veď aj tam určite existuje mnoho vecí, ktoré by sa dali zmeniť. Porozmýšľajte, čo by to bolo vo vašej škole. Možno by ste chceli zmeny v rozvrhu hodín, možno si viete predstaviť, že cez prestávku by vám mohol hrať študentský rozhlas, možno máte nápad, ako využiť priestory školy po vyučovaní...

čo s naším nápadom?

V rámci obce alebo sídliska je možné jednoduchšie nájsť okolo seba kamarátov, ktorí by spoločne začali meniť svoje okolie a napríklad plánovať mládežnícky klub. Škola je predsa len inštitúcia, ktorú chápeme ako budovu, do ktorej treba ráno ísť a popoludní z nej rýchlo utekať. Ale pravdou tiež je, že v škole strávime väčšinu času a preto by sme mali mať právo do istej miery ovplyvňovať, čo sa v rámci tých dlhých hodín okrem vyučovania deje. V mnohých školách na Slovensku majú žiaci možnosť konzultovať s vedením školy to, čo sa na škole deje. To všetko prostredníctvom žiackych školských rád. Ak ste o takej nepočuli, niečo si o nej povieme. Ak ju na škole už máte, pozrieme sa, ako vylepšiť jej fungovanie.

čo je to žiacka školská rada?

Ide o skupinu žiakov, ktorá je volená samotnými žiakmi. Táto skupinka potom rokuje s vedením školy a s učiteľským zborom a ovplyvňuje procesy na škole počas vyučovania a po ňom. Myslíte si, že vo vašej škole by také niečo nebolo možné? Ale bolo! Vznik žiackej školskej rady je dokonca podchytený v zákone. Jeho oficiálny názov je Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

na čo nám taká rada je?

Mnohé školy majú žiacku školskú radu k tomu, aby mohla ovplyvniť napríklad školský poriadok alebo aby žiaci mali niekoho, kto predloží riaditeľovi školy návrhy na zlepšenie podmienok študentov počas vyučovania alebo po ňom. V mnohých prípadoch ale žiacka školská rada robí aj iné aktivity. Napríklad organizuje rôzne spoločenské stretnutia pre študentov (uvítanie nových študentov, rozlúčka s absolventmi, študentské plesy...), organizujú aktivity vo voľnom čase v priestoroch školy, prevádzkujú školský rozhlas, informujú vedenie školy o problémoch žiakov.

ako založiť školskú radu?

Niekedy dáva návrh založiť školskú radu priamo vedenie školy. Takáto iniciatíva „zhora“ samozrejme môže niekedy pomôcť ale je tu riziko, že samotní žiaci nebudú motivovaní. Ide to aj „zdola“. Žiaci sa môžu dohodnúť a založiť žiacku školskú radu vtedy, ak ich bude najmenej päť. Postup je však určený. Nemôže sa päť žiakov dohodnúť a vyhlásiť sa za žiacku školskú radu. Tak demokracia nefunguje. Potrebné sú voľby. A tak tých spomínaných päť žiakov musí kontaktovať vedenie školy a s jeho pomocou zorganizovať voľby žiackej školskej rady.

volby žiackej školskej rady

Pred voľbami je potrebné mať kandidátov, ktorí sú ochotní pracovať v prospech iných žiakov. Nemusia to byť žiaci, ktorí majú v škole najlepšie známky alebo výsledky, či sú aktívni v mimoškolskej činnosti. Mali by to byť určite ľudia, ktorí sú ochotní presadzovať záujmy ostatných spolužiakov a schopní komunikovať s vedením školy. Samozrejme, ich kandidatúra musí byť následne potvrdená voľbami, kde sa musia vyjadriť žiaci školy. Kandidáti musia byť zvolení nadpolovičnou väčšinou všetkých žiakov školy. Podobne, ako pri iných voľbách, aj v týchto musí fungovať volebná komisia. Táto môže byť zložená zo žiakov školy alebo v nej môžu byť aj zástupcovia vedenia alebo učiteľského zboru.

čo po voľbách?

Predtým ako po voľbách začne žiacka školská rada pracovať, je potrebné ju oficiálne zaregistrovať. Nie je určené, aká listina by to mala byť. Môže ísť o „štatút“, „zakladajúcu listinu“, „stanovy“ a pod. V takomto dokumente musia byť základné informácie o postavení, právach a povinnostiach školskej rady. Najčastejšie sa udávajú tieto časti štatútu:

1. Ciele a úlohy školskej rady
2. Pravidlá fungovania (stretnutia, priebeh stretnutí)
3. Zoznam členov žiackej rady a ich funkcie
4. Povinnosti školskej rady
5. Pravidlá volieb

a potom môžeme pracovať

Školská rada po voľbách na seba preberá zodpovednosť za riešenie návrhov a problémov žiakov a študentov. V tejto fáze je dôležité, aby členovia školskej rady neprepadli pasivite a naozaj aktívne pristupovali k činnosti rady. Často sa stáva, najmä ak radu iniciuje vedenie školy, že školská rada sa príliš nezaujíma o dianie v škole. Potom to skončí tak, že sa organizuje jeden ples do roka a určí sa, kto vyzdobí nástenku.

Fungujúca žiacka školská rada je dobrým nástrojom na to, aby sme sa naučili, ako presadzovať svoje záujmy. Umožňuje nám to škola, zákony, záleží len na nás, čo by sme chceli zmeniť a začať motivovať pre túto zmenu aj ostatných spolužiakov.

dobré príklady

V jednej zo stredných odborných škôl na strednom Slovensku mali žiaci niektorých tried navrhnutý rozvrh tak, že medzi dvomi vyučovacími hodinami mali dvojhodinovú prestávku. Pre žiakov, najmä tých, ktorí do školy dochádzali, predstavovala táto situácia dve hodiny strateného času. Na návrh školskej rady zriadila škola v hale oddychový kútik s prístupom na internet, v ktorom sa žiaci mohli zdržiavať počas voľných hodín. Na východe Slovenska, v ďalšej škole, sa vyučovanie zvyčajne končilo okolo 15:00 hod. a následne sa škola uzatvárala. Žiacka školská rada prišla s návrhom na organizovanie voľných, neformálnych stretnutí mladých ľudí v priestoroch školy. Vedenie školy súhlasilo a dohodlo so žiakmi podmienky, za akých budú priestory školy otvorené aj po 15,00 hod. Navyše predstavitelia žiackej školskej rady sa stali zástupcami mládeže aj pri mestskom úrade.

Aký nápad máte pre vašu školu vy?
Informačné centrum mladých www.icm.sk

VYUŽI ŠANCU BYŤ INFORMOVANÝ!

Láka ťa práca v zahraničí?

Ako napísať správne životopis a motivačný list?
Poradíme ti! Aj s hľadáním brigády!

Nevieš, na ktorú strednú či vysokú školu?
Ako sa môžeš stať dobrovoľníkom?
Štúdium i voľný čas, doma aj v zahraničí!

Potrebuješ informácie o cestovaní a krajinách?
Trápi ťa čosi...a nevieš, na koho sa obrátiť?
Poskytneme ti dôležité kontakty!

ZAÚJÍMA ŤA NIČO INÉ?

Využi šancu a nechaj si poradiť! Bezplatne a anonymne!

ZAVOLAJ NÁM:

Info linka: 046/5430 171
Orange linka: 0905 815 555
SKYPE: ICM Mladým

POŠLI NÁM E-MAIL:

info@icm.sk

KLIKNI NA:

www.icm.sk
www.facebook.com/icmmladym

Informačné Centrum Mladých
www.icm.sk

Nadácia
Orange

TENTO PROJEKT SA USKUTOČNIL
VĎAKA GRANTOVÉMU PROGRAMU
OTVORENÁ VÝZVA PRE MVO V OBLASTI
VZDELÁVANIA NADÁCIE ORANGE.

Vydalo: Združenie Informačných a poradenských centier mladých v SR ako učebnú pomôcku pre mladých ľudí a pracovníkov s mládežou. Tento informačný materiál bol vydaný s finančnou podporou Nadácie Orange v rámci Otvorenej výzvy pre MVO v oblasti vzdelávania 2011. Texty s použitím odbornej literatúry zostavil: Mgr. Tibor Škrabinský. Spolupráca na metodologickej časti: Mgr. Jana Miháliková. Grafická úprava: compART s.r.o., Bratislava. Tlač: Subako print s.r.o., Prievidza. Vydané: Máj 2011. Náklad: 6 000 kusov.

Združenie Informačných a poradenských centier mladých v Slovenskej republike

Kopírovanie a ďalšie šírenie tohto materiálu na území SR je povolené s podmienkou uvedenia autora a zdroja.

ISBN: 978-80-970054-8-1 EAN: 9788097005481